

Voorstel van de Rekenkamer

Opgesteld door	Rekenkamer
Vergadering	Commissie Mens en Samenleving en Commissie Stad en Ruimte
Vergaderdatum	14 december 2017 of 25 januari 2018
Jaargang en nummer	2017, nr. 95
Geheim	Nee

Rekenkameronderzoek: 'Langer zelfstandig thuis wonen met ernstige beperkingen. Een rekenkameronderzoek in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015'

De rekenkamer stelt de raad voor te besluiten om het college van burgemeester en wethouders te verzoeken:

- 1 Te zorgen voor een betere samenwerking tussen het zorgkantoor Zilveren Kruis, de zorgverzekeraars en de gemeente in het belang van inwoners van Utrecht met een ernstige beperking, en daarbij als gemeente stevig de regie te nemen.
- 2 Te zorgen voor betere en meer geïntegreerde informatievoorziening per wijk aan inwoners met een beperking en mantelzorgers.
- 3 Na te gaan hoe de ondersteuning van mantelzorgers van mensen met een ernstige beperking verbeterd kan worden.
- 4 Na te gaan hoe de toegankelijkheid van bestaande wegen en gebouwen voor mensen met een lichamelijke beperking kan worden vergroot.
- 5 Bij het ontwikkelen van beleid voor de woningmarkt en de openbare ruimte te anticiperen op het sterk groeiende aantal ouderen en mensen met een beperking in Utrecht en stevig in te zetten op een toegankelijke stad.
- 6 In overleg met de samenwerkingspartners in de zorg een pro-actief en sluitend aanbod bij belangrijke levensgebeurtenissen te ontwikkelen.
- 7 Het preventieve beleid verder te ontwikkelen om de zelfredzaamheid van inwoners met ernstige beperkingen in de toekomst te vergroten, en dit te richten op het voorkomen van een gebrek aan sport en bewegen, eenzaamheid en schulden.
- 8 Af te wegen of en wanneer de overige verbeteropties uit de hoofdstukken 3 tot en met 9 bij kunnen dragen aan verdere ontwikkeling van het beleid op die terreinen.
- 9 De raad te informeren over de wijze waarop deze aanbevelingen worden uitgevoerd en de voortgang daarin.

De Rekenkamer,

De secretaris,

dr. G. Molenaar

De voorzitter,

drs. P.J.C.M van den Berg

Bijlages

Eerdere besluitvorming

Uitvoering

Context

De afgelopen jaren zijn de criteria voor zorg in een instelling strenger geworden, waardoor mensen met een ernstige beperking langer thuis blijven wonen. Bij de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) heeft de gemeente meer taken gekregen in de maatschappelijke ondersteuning.

Rekenkamer Utrecht heeft onderzoek gedaan naar de ervaringen van inwoners met een ernstige beperking bij het langer zelfstandig thuis wonen. Wij spraken met 69 inwoners die nog zelfstandig wonen maar dat zonder hulp van anderen niet meer kunnen. Binnen de totale groep Wmo-gebruikers is dat de meest kwetsbare groep. Wij hebben hen gevraagd naar hun ervaringen op het gebied van wonen, mantelzorg, zorg en maatschappelijke ondersteuning, vervoer, woonomgeving, sociale activiteiten en contacten met andere mensen, de financiële situatie en het regelen van financiële zaken en de administratie. Ook spraken wij met 44 mantelzorgers van inwoners met een ernstige beperking over de belasting die zij ervaren en wat zij vinden van de mantelzorgondersteuning. Ook kwamen knelpunten aan de orde die zij ervaren bij het langer zelfstandig wonen door de inwoner waar zij voor zorgen.

Na de persoonlijke gesprekken met inwoners en mantelzorgers zijn voorlopige uitkomsten in groepen besproken. In deze groeps gesprekken met mensen van de gemeente, zorgverleners, woningcorporaties, wijk- en belangenorganisaties zijn verbetermogelijkheden verzameld. Op basis van dit alles heeft de rekenkamer conclusies getrokken en aanbevelingen opgesteld.

De hoofdconclusie van de rekenkamer is dat er in Utrecht al veel aanbod is van ondersteuning en voorzieningen voor inwoners met een ernstige beperking en hun mantelzorgers om het langer zelfstandig thuis wonen mogelijk te maken. Het aanbod is echter niet toereikend, omdat er nu een te groot beroep wordt gedaan op de eigen kracht en de zelfredzaamheid van deze inwoners en omdat veel mantelzorgers zich (te) zwaar belast voelen. Met name de informatievoorziening aan inwoners met een ernstige beperking, de ondersteuning van hun mantelzorgers, en de toegankelijkheid van bestaande wegen en gebouwen voor mensen met een lichamelijke beperking zijn nog onvoldoende.

Verbeteringen zijn daarnaast nodig op de volgende terreinen:

- ◆ Het lange termijn beleid voor de woningmarkt en voor de inrichting van de openbare ruimte, om de stad geschikt te maken voor het groeiende aantal ouderen en mensen met een beperking;
- ◆ Het ondersteuningsaanbod bij belangrijke levensgebeurtenissen;
- ◆ Preventief beleid, bijvoorbeeld gericht op meer deelname aan sport en bewegen en voorkoming van eenzaamheid.

Deze conclusie baseert de rekenkamer op het volgende:

1. De gemeente Utrecht is op alle levensterreinen van de inwoners met ernstige beperkingen en hun mantelzorgers betrokken. Zij biedt daarbij veel verschillende vormen van ondersteuning en voorzieningen aan.
2. De meerderheid van de inwoners met een ernstige beperking en mantelzorgers is tevreden over de door de gemeente geleverde ondersteuning en voorzieningen. Zij ervaren echter ook diverse knelpunten bij het zelfstandig thuis wonen, die de aandacht van de gemeente behoeven.
3. Er is grote behoefte aan informatie bij inwoners en mantelzorgers. Inwoners en mantelzorgers hebben moeite de benodigde informatie te vinden door de versnippering van informatie.
4. Inwoners met ernstige beperkingen hebben een verminderde zelfredzaamheid en hebben in sommige gevallen maar een klein eigen netwerk waar zij een beroep op kunnen doen. Ook hun financiële situatie is vaak slecht. Hun vaardigheden om informatie op te zoeken en te gebruiken zijn soms beperkt.

5. Een groot deel van de mantelzorgers voelt zich (te) zwaar belast. Meer dan de helft van de mantelzorgers maakt zich zorgen of zij hun rol kunnen volhouden als de huidige situatie voortduurt.

Een nadere toelichting op deze conclusies is opgenomen in het rapport, evenals de onderliggende bevindingen.

De rekenkamer doet negen aanbevelingen, die zijn verwoord in voorliggende beslispunten.

De rekenkamer stelt de raad voor het volgende te besluiten:

- 1 Te zorgen voor een betere samenwerking tussen het zorgkantoor Zilveren Kruis, de zorgverzekeraars en de gemeente in het belang van inwoners van Utrecht met een ernstige beperking, en daarbij als gemeente stevig de regie te nemen.
- 2 Te zorgen voor betere en meer geïntegreerde informatievoorziening per wijk aan inwoners met een beperking en mantelzorgers.
- 3 Na te gaan hoe de ondersteuning van mantelzorgers van mensen met een ernstige beperking verbeterd kan worden.
- 4 Na te gaan hoe de toegankelijkheid van bestaande wegen en gebouwen voor mensen met een lichamelijke beperking kan worden vergroot.
- 5 Bij het ontwikkelen van beleid voor de woningmarkt en de openbare ruimte te anticiperen op het sterk groeiende aantal ouderen en mensen met een beperking in Utrecht en stevig in te zetten op een toegankelijke stad.
- 6 In overleg met de samenwerkingspartners in de zorg een pro-actief en sluitend aanbod bij belangrijke levensgebeurtenissen te ontwikkelen.
- 7 Het preventieve beleid verder te ontwikkelen om de zelfredzaamheid van inwoners met ernstige beperkingen in de toekomst te vergroten, en dit te richten op het voorkomen van een gebrek aan sport en bewegen, eenzaamheid en schulden.
- 8 Af te wegen of en wanneer de overige verbeteropties uit de hoofdstukken 3 tot en met 9 bij kunnen dragen aan verdere ontwikkeling van het beleid op die terreinen.
- 9 De raad te informeren over de wijze waarop deze aanbevelingen worden uitgevoerd en de voortgang daarin.

Beslispunt

- 1 Te zorgen voor een betere samenwerking tussen het zorgkantoor Zilveren Kruis, de zorgverzekeraars en de gemeente in het belang van inwoners van Utrecht met een ernstige beperking, en daarbij als gemeente stevig de regie te nemen.

Argumenten

- 1.1 De zorg voor inwoners met een ernstige beperking die zelfstandig thuis wonen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente (Wmo), zorgverzekeraars (Zvw) en zorgkantoor (Wlz).
- 1.2 Een kwart van de inwoners met een ernstige beperking en een kwart van de mantelzorgers weten niet waar zij moeten zijn als zij meer hulp nodig hebben.
- 1.3 De gemeente is bij uitstek geschikt om de regierol op zich te nemen: zij staat immers het dichtst bij de burgers.
- 1.4 Verbeterde samenwerking kan leiden tot concrete gezamenlijke of op elkaar afgestemde

plannen en activiteiten.

Beslispunt

- 2 Te zorgen voor betere en meer geïntegreerde informatievoorziening per wijk aan inwoners met een beperking en mantelzorgers.

Argumenten

- 2.1 Er is grote behoefte aan informatie bij inwoners en mantelzorgers.
- 2.2 Een groot deel van de inwoners met een ernstige beperking is niet bekend met de buurtteams en de Plusgids.
- 2.3 Versnippering van informatie is een knelpunt voor inwoners en mantelzorgers. Integrale informatievoorziening vereist **samenwerking** tussen gemeente, zorgverzekeraars, zorgkantoor/ CIZ en aanbieders van zorg en hulpmiddelen.
- 2.4 Het verbeteren van de informatievoorziening zal ook bijdragen aan de ontlasting van mantelzorgers.
- 2.5 Financiële regelingen ter ondersteuning van mensen met een laag inkomen zijn onvoldoende bekend bij mensen met een ernstige beperking die daar mogelijk voor in aanmerking komen.
- 2.6 Een deel van de mensen met ernstige beperkingen heeft beperkte vaardigheden om informatie te zoeken en te gebruiken.

Beslispunt

- 3 Na te gaan hoe de ondersteuning van mantelzorgers van mensen met een ernstige beperking verbeterd kan worden.

Argumenten

- 3.1 Mantelzorg aan mensen met een ernstige beperking is vaak intensief. De meeste van deze mantelzorgers doen dat gedurende een lange periode (> 2 jaar) en een groot aantal uren per week (> 8 uur tot 24/7).
- 3.2 Een groot deel van de mantelzorgers voelt zich (te) zwaar belast.
- 3.3 Drie op de vijf mantelzorgers maakt zich zorgen over de continuïteit.
- 3.4 Mantelzorgers hebben vooral behoefte aan meer financiële, proactieve en praktische ondersteuning.

Beslispunt

- 4 Na te gaan hoe de toegankelijkheid van bestaande wegen en gebouwen voor mensen met een lichamelijke beperking kan worden verbeterd.

Argumenten

- 4.1 Onvoldoende toegankelijkheid van wegen, stoepen en gebouwen is een vaak genoemd probleem.
- 4.2 De toegankelijkheid van wegen, stoepen en gebouwen is in het belang van een grote groep inwoners met een fysieke beperking. Volgens de Gezondheidspeiling 2016 voelt 11% van de volwassen Utrechtse bevolking zich zwaar belemmerd bij dagelijkse bezigheden door lichamelijke en/of psychische ziekte of aandoening. Dan zou het gaan om circa 30.000

- inwoners.
- 4.3 Het aantal ouderen zal tot 2040 fors stijgen. Daardoor stijgt ook het aantal mensen met een beperking.
 - 4.4 De gemeente Utrecht streeft er naar een toegankelijke stad te zijn en heeft al diverse maatregelen genomen om de toegankelijkheid te vergroten. De aanpak van knelpunten in de bestaande omgeving is daarbij echter achter gebleven doordat de financiële middelen daarvoor ontbreken.
 - 4.5 Met relatief kleine investeringen is nog veel winst te behalen. Wanneer middelen beschikbaar komen, is het van belang helder aan te geven welke prioriteiten worden gesteld.
 - 4.6 In het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking is bepaald dat mensen met een beperking het recht hebben om aan de samenleving deel te nemen. Het verdrag verplicht de overheid te zorgen voor een samenleving waarin iedereen mee kan doen en keuzevrijheid heeft (inclusieve samenleving).

Beslispunt

- 5 Bij het ontwikkelen van beleid voor de woningmarkt en de openbare ruimte te anticiperen op het sterk groeiende aantal ouderen en mensen met een beperking in Utrecht en stevig in te zetten op een toegankelijke stad.

Argumenten

- 5.1 De inrichting van de openbare ruimte en de bestaande woningvoorraad zijn niet van jaar tot jaar aanpasbaar aan de actuele behoefte.
- 5.2 Het merendeel van de inwoners met een ernstige beperking die wij spraken, heeft een laag inkomen, woont in een sociale huurwoning en heeft een mobiliteitsbeperking.
- 5.3 Door het beleid gericht op langer zelfstandig wonen, zullen vooral sociale huurwoningen langer bezet blijven en zal de vraag naar deze woningen op korte termijn stijgen. De samenstelling van deze groep en het zorgaanbod kunnen in de toekomst echter veranderen, waardoor ook de woonbehoefte verandert.
- 5.4 Het aantal ouderen zal tot 2040 fors stijgen. De groep inwoners met een fysieke beperking is nu al groot en zal in de toekomst fors in omvang toenemen.

Beslispunt

- 6 In overleg met de samenwerkingspartners in de zorg een proactief en sluitend aanbod bij belangrijke levensgebeurtenissen te ontwikkelen.

Argumenten

- 6.1 Rondom zorg en ondersteuning werkt de gemeente samen met een groot aantal samenwerkingspartners. Het betreft een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente met het zorgkantoor en de zorgverzekeraars.
- 6.2 Inwoners met een ernstige beperking hebben op momenten waarin veel verandert behoefte aan een proactief aanbod aan ondersteuning. Het is nodig dat iemand signaleert wanneer een levensgebeurtenis zich voordoet, en dat er iemand is die actief vraagt of de inwoner hulp of advies nodig heeft of niet.
- 6.3 Uit gesprekken met huisartsen, wijkverpleging, persoonlijk begeleiders en andere professionals blijkt dat er problemen zijn rondom de beschikbaarheid en organisatie van eerstelijnsbedden en voor de zorg voor inwoners met psychische problemen.

Beslispunt

- 7 Het preventieve beleid verder te ontwikkelen om de zelfredzaamheid van inwoners met ernstige beperkingen in de toekomst te vergroten, en dit te richten op het

voorkomen van een gebrek aan sport en bewegen, eenzaamheid en schulden.

Argumenten

- 7.1 De gemeente Utrecht beoogt in het kader van de Wmo 2015 een beweging naar de 'voorkant', waarmee bedoeld wordt meer generalistische ondersteuning en preventie.
- 7.2 Sport en bewegen dragen bij aan de gezondheid en daarmee aan het behoud van zelfredzaamheid.
- 7.3 Slechts een klein deel van de inwoners met een beperking neemt nu deel aan activiteiten van sport en bewegen.
- 7.4 Voor de zelfredzaamheid van mensen met een ernstige beperking is hun sociale netwerk van groot belang. De helft inwoners met een beperking voelt zich soms of vaak eenzaam. Om eenzaamheid te voor (en te bestrijden) is aandacht nodig voor het creëren van voldoende ontmoetingsplekken en door het aanbod aan activiteiten beter bekend te maken.
- 7.5 Ook het voorkomen van schulden is van belang. Veel mensen met een ernstige beperking hebben een laag inkomen en hoge zorgkosten. Wanneer zij in de schulden raken, versterkt dat vaak ook andere problemen. Binnen het armoedebeleid lijkt daarom specifieke aandacht voor deze doelgroep op zijn plaats.
- 7.6 Omdat veel mensen met een ernstige beperking slecht op de hoogte zijn van bestaande financiële regelingen, kan voorlichting hier ook aan bijdragen.

Beslispunt

- 8 Af te wegen of en wanneer de overige verbeteropties uit de hoofdstukken 3 tot en met 9 bij kunnen dragen aan verdere ontwikkeling van het beleid op die terreinen.

Argumenten

- 8.1 Tijdens de gesprekken met inwoners, mantelzorgers en maatschappelijke organisaties zijn veel ideeën aangedragen om langer zelfstandig thuis wonen beter mogelijk te maken en om de ondersteuning en voorzieningen voor deze groep inwoners te verbeteren.
- 8.2 Vaak geven de verbeteropties een richting aan die nog verder uitgewerkt moet worden, of zijn samenwerkingsafspraken tussen meerdere partijen nodig.
- 8.3 Met een deel van de verbeteropties zijn ook kosten gemoeid. De raad kan deze opties betrekken bij het maken van politieke afwegingen op de betreffende beleidsterreinen.

Beslispunt

- 9 De raad te informeren over de wijze waarop deze aanbevelingen worden uitgevoerd en de voortgang daarin.

Argumenten

- 9.1 Bij de formulering van de aanbevelingen heeft de rekenkamer ruimte gelaten aan het college om de aanbevelingen nader in te vullen.
- 9.2 In artikel 11 van de Verordening Rekenkamer Utrecht 2013 is opgenomen dat het college binnen zes weken na besluitvorming over de aanbevelingen van de rekenkamer een plan van aanpak opstelt over de implementatie van de raadsbesluiten.
- 9.3 In de Verordening is ook opgenomen dat het college jaarlijks (bij de jaarstukken) aan de raad rapporteert over de stand van zaken van de uitvoering van de raadsbesluiten die genomen zijn naar aanleiding van rekenkamerrapporten.

Raadsbesluit

Opgesteld door Raadsorganen
Ulsamer, L. (Linda)

Vergadering Gemeenteraad

Vergaderdatum

Jaargang en nummer 2017, nr. 95

Rekenkameronderzoek: 'Langer zelfstandig thuis wonen. Een rekenkameronderzoek in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015'

Besluit:

- 1 Te zorgen voor een betere samenwerking tussen het zorgkantoor Zilveren Kruis, de zorgverzekeraars en de gemeente in het belang van inwoners van Utrecht met een ernstige beperking, en daarbij als gemeente stevig de regie te nemen.
- 2 Te zorgen voor betere en meer geïntegreerde informatievoorziening per wijk aan inwoners met een beperking en mantelzorgers.
- 3 Na te gaan hoe de ondersteuning van mantelzorgers van mensen met een ernstige beperking verbeterd kan worden.
- 4 Na te gaan hoe de toegankelijkheid van bestaande wegen en gebouwen voor mensen met een lichamelijke beperking kan worden vergroot.
- 5 Bij het ontwikkelen van beleid voor de woningmarkt en de openbare ruimte te anticiperen op het sterk groeiende aantal ouderen en mensen met een beperking in Utrecht en stevig in te zetten op een toegankelijke stad.
- 6 In overleg met de samenwerkingspartners in de zorg een proactief en sluitend aanbod bij belangrijke levensgebeurtenissen te ontwikkelen.
- 7 Het preventieve beleid verder te ontwikkelen om de zelfredzaamheid van inwoners met ernstige beperkingen in de toekomst te vergroten, en dit te richten op het voorkomen van een gebrek aan sport en bewegen, eenzaamheid en schulden.
- 8 Af te wegen of en wanneer de overige verbeteropties uit de hoofdstukken 3 tot en met 9 bij kunnen dragen aan verdere ontwikkeling van het beleid op die terreinen.
- 9 De raad te informeren over de wijze waarop deze aanbevelingen worden uitgevoerd en de voortgang daarin.

Aldus besloten in de vergadering van de raad, gehouden op

De griffier
mr. M. van Hall

De plv. voorzitter gemeenteraad
M.A. Koning MSc